

Η ΕΠΑΙΤΙΑ

του π. Θεμιστοκλή Μουρτζανού

Η επαιτεία έχει λάβει πλέον διαστάσεις ανεξέλεγκτες. Σε κάθε πολυσύχναστη γωνιά της πόλης, συναντούμε ανθρώπους που με κάθε τρόπο προσπαθούν να αγγίξουν τα φιλάνθρωπα αισθήματά μας, ώστε να τους βοηθήσουμε οικονομικά. Γυναίκες με μωρά, παιδιά που πουλάνε χαρτομάντιλα ή λουλούδια, αλλοδαποί με ταμπέλες που δηλώνουν την «φτώχεια» και το «δράμα» τους, πραγματικοί ή κίβδηλοι ανάπηροι, νέοι του ενός ευρώ, σχηματίζουν στρατιά που ζητά. Άλλοτε απαιτεί. Άλλοτε θέλει να συγκινήσει. Αρκεί η θέα τους. Κάποιοι προκαλούν και βρίζουν όποιον δεν ανταποκρίνεται. Θεωρούν ότι είναι υποχρέωση όλων των άλλων να ανταποκριθούν στο αίτημά τους. Άλλοι σιωπηλά υπενθυμίζουν ότι δεν είναι όλα καλά στην κοινωνία.

Ξαναγουρίζουμε άραγε σε Μεσαίωνα; Πάντως η αναπτυγμένη Ελλάδα, η οποία εξασφάλιζε στο λαό και τους μετανάστες εργασία, χρήμα, δυνατότητα για αυτάρκεια, μοιάζει να επιστρέφει στο παρελθόν. Μόνο που τότε ζητιάνοι ήταν αυτοί που δεν ήθελαν ή δεν μπορούσαν να εργαστούν, εκείνοι που από κάποια ιδιορρυθμία ή από κάποια φυσική ανημπόρια επέλεγαν αυτό το δρόμο. Ήταν γνωστοί στις τοπικές κοινωνίες και η παρουσία τους δεν ενοχλούσε. Σήμερα δεν μπορείς να καταλάβεις ποιος είναι αυτός που σου ζητάει. Είναι άγνωστος στο πρόσωπο και στην κατοικία. Δεν ξέρεις από πού προέρχεται. Δεν ξέρεις αν τα χρήματα τα ζητά από ανημπόρια ή από τεμπελιά. Δεν ξέρεις αν με τα χρήματα θα πάρει τη δόση του στο αλκοόλ, το τσιγάρο ή τα ναρκωτικά ή αν εκμεταλλεύεται ή τον εκμεταλλεύονται «προστάτες» παντός είδους. Σε ενοχλεί η θρασύτητα και η επιμονή. Δεν έχει σημασία αν μιλά ζητώντας την συμπάθειά σου ή αν απαιτεί. Σημασία έχει ότι δεν σταματά. Σε ενοχλεί ακόμη το ότι τα παιδιά των δρόμων δεν είναι στο σχολείο. Δεν έχουν ελπίδα για μια ζωή διαφορετική, πιο αξιοπρεπή, αλλά είναι δεδομένο ότι θα ζουν παρασιτικά ή θα βοηθούν άλλους να ζουν παρασιτικά, ενίοτε και πολύ καλά εις βάρος όσων αγωνίζονται να ζήσουν με τα λίγα ή τα πολλά που ο κόπος τους τούς παρέχει.

Οι επαίτες απευθύνονται στη φυσική τάση της ανθρώπινης ψυχής για αγάπη. Απευθύνονται στις ενοχές μας ως κοινωνία για το ότι δεν έχουμε εξασφαλίσει εργασία και ένα αξιοπρεπές εισόδημα για όλους. Στις προσωπικές ενοχές μας ότι περνάμε καλά ενώ υπάρχουν άνθρωποι που υποφέρουν. Στις θρησκευτικές ενοχές μας ότι ο «ελεών πτωχόν δανείζει Θεόν» και με το Θεό δεν τα έχουμε καλά, επομένως θα πρέπει να εξιλεωθούμε με την ελεημοσύνη.

Το ερώτημα όμως είναι ξεκάθαρο: πόσο οι επαίτες ανήκουν στον κοινωνικό ιστό της πόλης στην οποία ζούμε; Πόσο τελικά, πέρα από την όποια επιβίωση, πρέπει να είμαστε ευχαριστημένοι ως κοινωνία με το ότι, λιγότερο ή περισσότερο ελεούμε ανθρώπους; Ποιες κοινωνικές υπηρεσίες έχουμε ώστε να βρεθεί πραγματική λύση για τα προβλήματα των ανθρώπων αυτών; Πόσο η ελεημοσύνη μας δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι ο επαίτης μπορεί να εξασφαλίσει τη ζωή του, αν μάλιστα

συνυπολογίσουμε ότι δεν γνωρίζουμε πού μένει και πώς τελικά διάγει τον βίο του; Πόσο η όποια ελεημοσύνη μας κάνει να συνεχίζουμε την δική μας ζωή ωςάν εκείνο τον πλούσιο, που έβλεπε τον φτωχό Λάζαρο να τρέφεται από τα αποφάγια του τραπέζιού του, χωρίς να αισθανθεί την ανάγκη να προσφέρει κάτι από την καρδιά του ή να μοιραστεί κάτι από τα πολλά αγαθά του;

Είναι εύκολο να αποδώσει κανείς την επέκταση της επαιτείας στην κρίση και την αύξηση της ανεργίας που αυτή έχει επιφέρει. Στην αύξηση της λαθρομετανάστευσης, στο ότι «φιλοξενούμε» πολύ περισσότερους από όσους μπορούμε να αντέξουμε. Στο ότι οι κρατικοί και τοπικοί παράγοντες (αυτοδιοίκηση, αστυνομία, πρόνοια) δεν είχαν ούτε έχουν σχέδιο για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο. Στο ότι τελικά η επαιτεία είναι η εύκολη ή η μοναδική λύση για ανθρώπους που δεν μπορούν ούτε καν να επιβιώσουν.

Οι διαπιστώσεις αυτές δεν λύνουν το πρόβλημα. Όπως δεν θα το λύσει η περαιτέρω στροφή της Εκκλησίας στη φιλανθρωπία, όπως πολλοί, σαν τους επαίτες, απαιτούν. Στο συκοφαντημένο Βυζάντιο η Εκκλησία έδινε όραμα και προοπτική κινητοποιώντας εθελοντές και στηρίζοντας ένα προνοιακό έργο, το οποίο η Πολιτεία ήθελε και ενίσχυε. Σήμερα, η Πολιτεία δεν έχει αποφασίσει τι θέλει από την Εκκλησία, παρότι βλέπει ότι τα εκκλησιαστικά ιδρύματα και ποιότητα ζωής προσφέρουν και την αξιοπρέπεια του ανθρωπίνου προσώπου διασώζουν. Η επαιτεία όμως δεν αντιμετωπίζεται με το χτίσιμο ξενώνων ή τη παροχή τροφής. Απλώς κρύβουμε το πρόβλημα κάτω από το χαλί.

Καλώς ή κακώς την ευθύνη για τη ζωή των πολιτών έχει το κράτος. Αυτό ψηφίζει τους νόμους και αυτό τους τηρεί. Αυτό οργανώνει, με την φορολογία, τις υποδομές και τις υπηρεσίες για να βελτιώσει τη ζωή των ανθρώπων. Όταν το κράτος χωλαίνει στην οργάνωση και δεν μπορεί να εμπνεύσει τους πολίτες του σε συλλογικότητα, αλληλεγγύη, φιλαδελφία, όταν το κράτος δεν γνωρίζει ή δεν θέλει το εκπαιδευτικό σύστημα να καλλιεργεί πολίτες που θα αισθάνονται ότι έχουν ευθύνη για το κοινωνικό σύνολο και όχι μόνο για το αν οι ίδιοι θα πετύχουν στη ζωή τους, τότε κανένα πρόβλημα δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ολοκληρωμένα.

Οι επαίτες, ασχέτως με το αντικειμενικό ή τεχνητό πρόβλημα επιβίωσης, το οποίο βιώνουν, δεν αντιμετωπίζονται ως ισότιμοι και ισόνομοι πολίτες από το κράτος, αλλά και ούτε οι ίδιοι έχουν διάθεση να αλλάξουν τρόπο ζωής. Ο παρασιτισμός έχει κόστος στην προσωπική αξιοπρέπεια, αλλά εξασφαλίζει τελικά ακόπως το ζην. Πού είναι λοιπόν οι κοινωνικές, εκπαιδευτικές, αλλά και σωφρονιστικές υπηρεσίες που θα μπορούσαν να συνδράμουν σ' αυτή την αλλαγή νοοτροπίας; Πού είναι ο ευρύτερος πολιτικός σχεδιασμός, γιατί η κύρια ευθύνη της πολιτικής και των πολιτικών είναι να διακονήσουν το συμφέρον της κοινωνίας, ώστε ο παρασιτισμός να μη γίνει στάση και επιλογή ζωής, όχι μόνο για τους επαίτες, αλλά και για τη γενιά που έρχεται; (Facebook, διαδικτυακά παιχνίδια, τηλεόραση καλλιεργούν στη νέα γενιά ένα τέτοιο οίωναί παρασιτικό ήθος, το οποίο αποθαυμάζουμε στις γεμάτες τις καθημερινές καφετέριες). Και αυτός ο σχεδιασμός δεν μπορεί παρά να περνά από την παιδεία, από μια αληθινή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, η οποία θα στοχεύει στην ύπαρξη και όχι στην τσέπη του ανθρώπου.

Αυτό προϋποθέτει κοινωνική και πνευματική ταυτότητα. Να γνωρίζουμε ως κοινωνία ποιοι είμαστε και τι ζητούμε ως σύνολο από τους εαυτούς μας και όχι να στοχεύουμε μόνο στην ατομική μας επιβίωση και αυτάρκεια, η οποία, άλλωστε, εξ αιτίας της κρίσης, πλέον απειλείται σοβαρά. Μόνον αν έχουμε τέτοια επίγνωση, μπορούμε πλέον να απαιτήσουμε με τη σειρά μας από τους ταγούς μας άμεσες λύσεις και στο πρόβλημα της επαιτείας. Αναδιοργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες να μην αφήνουν τον καθέναν στην μοίρα του. Συγκεκριμένη μεταναστευτική πολιτική. Όσο σκληρό κι αν φαίνεται, δεν μπορεί κάποιος να έρχεται στην πατρίδα μας χωρίς να έχει περιθώρια εργασίας και επιβίωσης. Δεν είναι ζήτημα ξενοφοβίας. Είναι πλέον ζήτημα ανθρωπισμού. Όσο κι αν υπάρχει κοινωνική ευαισθησία, δεν μπορεί στο όνομα της πολυπολιτισμικότητας και της ανοιχτής κοινωνίας να μην υπάρχουν όρια. Το κυριότερο όμως είναι να υπάρχει καθοδήγηση ώστε, τουλάχιστον οι νέοι στην ηλικία επαίτες να επιστρέψουν στα σχολεία, αλλά και όσοι μπορούν να εργαστούν (η αξιοποίηση της ακαλλιέργητης γης είναι μία συγκεκριμένη και άμεσα εφαρμόσιμη λύση)

Η Εκκλησία έχει πρωτίστως ως αρχή το «Επείνασα και εδώκατέ μοι φαγείν». Δεν εξαντλείται όμως η φιλανθρωπία της στην υλική ανακούφιση των ανθρώπων. Αγάπη είναι και το να μπορείς να συνδράμεις ώστε ο άλλος να μάθει να αποκτά τα υλικά αγαθά για να παρασκευάσει μόνος του το φαγητό του. Αγάπη είναι να βοηθάς τον άλλο να καταλάβει ότι αν έκανε επιλογές που τον οδήγησαν στην αποτυχία και την χρεωκοπία, σκοπός δεν είναι να τιμωρήσει κι όλους τους άλλους για τα δικά του λάθη, αλλά να μάθει να κάνει καινούρια αρχή στη ζωή του. Αγάπη είναι να εντάσσεις όσους έχουν πραγματική ανάγκη στο δίκτυο της ενορίας, στο τραπέζι της λειτουργίας, αλλά και στην προσευχή σου. Αγάπη δεν είναι να αφήνεις τον άλλον στον παρασιτισμό του ή να τον ενθαρρύνεις, για να σκεπάσεις τις δικές σου ενοχές.

Η Εκκλησία σήμερα καλείται να μιλήσει. Να ζητήσει από όσους ασχολούνται με τα κοινά να πάρουν θέση, να προτείνουν και να εργαστούν για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Κυρίως όμως να ευαισθητοποιήσεις τους πολίτες που εμπνέονται από την πίστη όχι απλώς να δίνουν περισσότερα χρήματα, αλλά να έχουν άποψη για τον κόσμο και τη ζωή. Να δίνουν με ιλαρή καρδιά εκεί που αισθάνονται ότι μπορούν να βοηθήσουν, αλλά να μην αρκούνται σ' αυτό. Η επαιτεία έχει δύο όψεις. Για να αντιμετωπισθεί, πρέπει και ο επαίτης να το θέλει. Αλλά ας αναλάβει πλέον την ευθύνη της ελευθερίας του, αν όλοι ως κοινωνία, έχουμε κάνει αυτό που μπορούμε.